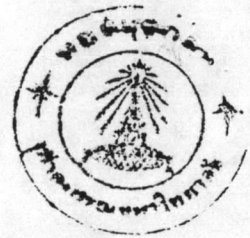

การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจากเรื่อง ชุนซ้าง - ชุนแวน

โดย
นางวรนันท์ อักษรพงศ์

004443

วิทยานิพนธ์
เป็นส่วนประกอบการศึกษาตามระเบียบปริญญาโทบัณฑิต
ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
แผนกวิชาภาษาไทย
พ.ศ. 2516

A Study of Thai Society and Culture in The Early Period of
Ratanakosin (Bangkok) from Khunchang-Khunphan

Mrs. Woranan Aksawnping

A Thesis Submitted in Partical Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Thai Language

Graduate School

Chulalongkorn University

1973

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนประกอบของการศึกษาตามระเบียบปริญญามหาบัณฑิต

สมาน อมรวิ.
.....

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

..... *สมาน อมรวิ.* ประธานกรรมการ
สมาน อมรวิ. กรรมการ
..... กรรมการ

อาจารย์ผู้ควบคุมงานวิจัย อาจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แยมั่นคทา
วันที่..... เดือน..... พ.ศ. 2516

คำขอบคุณ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แย้มนัคคา ที่กรุณา
แนะนำและควบคุมการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เบ็ญจวรรณ สุนทรากุล และศาสตราจารย์
พัทธยา สายหู ที่กรุณาตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง โดยเฉพาะศาสตราจารย์พัทธยา สายหู ได้
เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาสังคมวิทยาและวัฒนธรรมในแง่ที่สัมพันธ์กับวรรณคดี อันเป็นผล
ให้ผู้เขียนมีความคิดริเริ่มที่จะทำการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ หัวหน้ากอง กองประวัติศาสตร์
และวรรณคดี หอสมุดแห่งชาติ ที่กรุณาให้คำแนะนำในการวางโครงเรื่อง, แนวการค้นคว้า
และการเลือกทำหัวข้อที่น่าสนใจ

ขอกราบเท้าขอบพระคุณ นายวิทยาและนางสมเจตน์ คงไม้แก้ว บิคามารดาของ
ผู้เขียนที่กรุณาสับสนุนให้กำลังใจและออกค่าใช้จ่ายในการศึกษา ตลอดจนค่าทำวิทยานิพนธ์
เรื่องนี้

ท้ายสุดขอขอบคุณ คุณจำเรียง ชมถาวร และคุณเลขา คงไม้แก้ว ที่เป็นกำลังใจ
และเสียสละกำลังกายช่วยเหลือให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จสมบูรณ์.

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

จากเรื่อง ขุนช้าง - ขุนแผน

ชื่อ

นางวรรณัท อักษรพงศ์

ปีการศึกษา

2515

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มุ่งจะแสดงให้เห็นว่า ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมไทยในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้าง - ขุนแผน มีสภาพความเป็นจริงตรงตามสมัยที่แต่ง คือ รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2325 - 2463) หาใช่ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมในสมัยอยุธยาตามที่ระบุไว้ในเนื้อเรื่องไม่ งานวิจัยนี้แบ่งเป็น 5 บท (บทที่ 1 กล่าวถึงความเป็นมาของปัญหา, ประเด็นสำคัญในการวิจัย, ประวัติและขอบข่ายของคำว่า "สังคม" และ "วัฒนธรรม" พร้อมด้วยการอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและวัฒนธรรมกับวรรณคดีร่วมสมัย ในบทที่ 2 วิจัยเกี่ยวกับ 3 ระบบ คือ ระบบการสมรส, ระบบการศึกษา, และระบบการศาล บทที่ 3 เป็นการศึกษาระเบียบที่เกี่ยวกับชีวิต เช่น การเกิด, การทำขวัญ, การโกนจุก, และการทำศพ ฯลฯ ในบทเดียวกันนี้ได้แสดงให้เห็นว่างานเรื่องในเทศกาลต่างๆ เป็นสื่อสัมพันธ์ของสมาชิกหนุ่มสาวในสังคม โดยมี วัด เป็นศูนย์กลางของสังคม นอกจากนั้นยังได้แสดงให้เห็นความเชื่อทางไสยศาสตร์อย่างลุ่มหลงและแพร่หลายที่สุดของสังคมสมัยนั้น นับเป็นศาสตร์สำคัญขั้นสูงสำหรับการศึกษาของชายชาติ เพราะเป็นประโยชน์ต่อการรับราชการทหาร ← อย่างยิ่ง ในบทที่ 4 เป็นการวิจารณ์พฤติกรรมของตัวละครสำคัญๆ เช่น ขุนช้าง, ขุนแผน, นางวันทอง, และสมเด็จพระพันวษา ซึ่งมีผลโดยตรงมาจากอิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมยุคนั้น และได้อาศัยความรู้ทางจิตวิทยาเข้าประกอบการวิจารณ์ในบทนี้ด้วย บทที่ 5 เป็นการสรุปผลการวิจัยและขอเสนอแนะ.

Subject A Study of Thai Society and Culture in The Early
 Period of Ratanakosin (Bangkok) from
 Khunchang-Khunphan

Name Mrs. Woranan Aksawnping

Academic Year 1972

Abstract

This thesis aims to show that the appearance of the society and culture in Khunchang - Khunphan are true to what really seen in that period, which were the reigns of King Rama I and King Rama II (B.E. 2325 - 2463). It must be borne in mind that it was not the Ayudhya period wherein the main story is stated. This thesis is divided into 5 chapters. The chapter I deals with the sources of problems, the gists, the history and the definition of "society" and "culture", with a long discussion on the relationship between sociology and the contemporary literature. In part II, an inquiry about 3 systems are made, that is, the marriage, education, and jurisdiction. Part III is educating about some certain rites such as the Birth and Death Ceremonies, the Cermonies of Tham Khwan, of Cutting the Knot, etc.,. In the same part, it also describes about the festivals that are great influences on the teenagers' life, and points out that the temple is by all means the center of the society. Besides, this part relates the belief in superstitions among the members of the society in that period. At that time, superstition played an important role in young men's higher education, because it was regarded as very essential to soldiers. The fourth part is a criticism on the behavior of important actors, such as Khunchang, khunphan, Nangwanthong, and King Prabhanwasa, who were affected by the influence of the society and culture in that period. It criticizing, the psychological analysis was used. The fourth part is in fact the conclusion and recommendation.

สารบัญ

หน้า

คำขอบคุณ	(ก)
บทคัดย่อ	(ข)
บทที่	
1 บทนำ	
- ความเป็นมาของปัญหา	1
- ขอบเขตของการวิจัย	6
- สังคมและวัฒนธรรม	7
2 การศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของคนไทยในสมัยรัตนโกสินทร์	
x ระบบการสมรส	23
- ระบบการศึกษา	134
- ระบบศาล	166
3 ประเพณี สื่อสัมพันธ์ และไสยศาสตร์ในสมัยรัตนโกสินทร์	
x ✓ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต	200
x ✓ ประเพณีการเกิด	203
x ✓ ประเพณีการทำขวัญและโกนผมไฟ	228
x ✓ ประเพณีการโกนจุก	237
x ✓ ประเพณีการทำศพ	242
สื่อสัมพันธ์ในสังคมเนื่องในงานเทศกาลต่างๆ	274

	เทศกาลสงกรานต์	278
	งานเทศกาลมหาชาติ	288
	ความเชื่อทางไสยศาสตร์	299
	เวทมนต์คาถา	316
	ภูตผีปีศาจ	330
	เครื่องรางของขลัง	340
	อิทธิปาฏิหาริย์	350
④	อิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครสำคัญ	
	ขุนช้าง	368
	ขุนแผน	391
	นางวันทอง	407
	พระพันวษา	415
5	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	427
	ภาคผนวก	437
	ภาพเรือนไทย	451
	บรรณานุกรม	452
	ประวัติการศึกษา	458